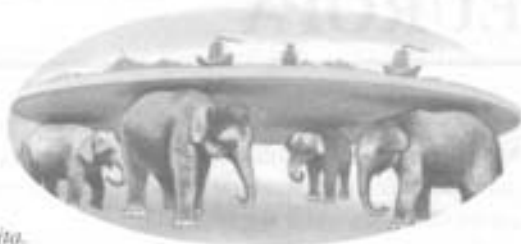

ERAKAR-INDARRA (ATRACCION)

Mundua ez dago orrean eutsita.

Aurreko idaz-lanean agertu dogun mundugintza ederrak ba daukaz gutzat ulertu-eziniñeko gauza batzuk.

Esaterako zelan dago gure ludi au aidean, jausi barik?

Antxiñakoak ezin eban ulertu ori eta gizandiak onartu ebezan: Grezia'tarrak Atlanteak zirala lurrari eusten eutsoenak esan eban, Txina'tarrak, ostera, lau elefante eusle ipiñi ebezan, India'tarrak eta Japon'darrak eren-zuge sagaratu bat ipiñi eban lurraren azpian eusle.

Guztiak uste eban lurra galleta baten antzekoa zala, zapala. Orregaitik eutsen ain bildur aundia urriñeko itxasoari, an azkenean amildegi aundi bat egoala uste ebelako. Azkenean ausartuenak joan zirau itxas-ontzietan azkeneraño, eta azkena asierea bera izan zan, lurra biribilla zala ulertu eban.

Su-ziri, txapliegu edo koeteetan gora bialdu diran argazkiñak argazkiak ateratzen dabez eta argi ikusten da lurraren biribildura ori eta beste iretargi eder baten antzekoa agertzen da gure lur urdin biribilla.

Ludiak ez dauka ganerik, ez azpirik, ez goirik eta ez berik, bira osoan goia antzekoa da eta gure azpian bizi diranak ez dira jausten, lurra erakarrit dagoz.

300 urte dira Galileo'k erakarpenaren zuzmoa artu ebalaz gauzak jausi egiten dirala ikusi ebalako eta ori agertzeko Pisa'ko torrearen gainetik bola biri itzi eutsen jausten, marfillezkoa bata eta altzairuzkoa bestea. Inguruan egozanak ikusi eban biak jausten zirala baiña ez bardin. Ez euker erakar-endar edo "atracción" bardiña. Zergaitik ori?

Eun urte geroago Newton jakintsuak sagar garau bat landaratik jausten ikusi ebanean, jauste orren azalpena billatu eban. Sagarra bere pisugaitik, erakarrit, jausten zan lez, ez ete euker erakarpen bardiña euren artean izarrak eta izarbelak? Ortik eta Galileo'ren irakatsia aitzu barik ateratzen eban erakarpen-lega.

Lege ori geroago, XVII gizaldian osotu eban Kepler'ek eta gauza guztiak daukela izadian erakarpen-endar ori esan eban, iman baten antzera.

Erakarpen-endar au galtzeko su-ziriak edo koeteak lurretik urrindu egin bear dira eta lurrean 30 tone aztuna dana, 6 km. goraro 8 tonekoa da eta 40.000 km'ra ez dauka erakarpenik.

"Gorpuzki guztiak euren gai-sendotasunaren alde eta urrintasun-neurri lautuaren aurka alkar erakarten dabe"

Baiña lege ori baiño besterik ez ba'lego, iretargia lurrera eta lurra eguzkira jausiko litzakez. Beste indar bat dauke gorpuzkin guztiak, "zentrifugo" edo ardatzetik kanpora ateraten dauzana, au ibilliak dakar. Artu diagan eskuan kordel bat eta puntan bola bat eta birak emoten asi, bola orrek kan-

porantza indarra dauka. Ori da abaila edo ondearen oiñaria. Ibil-indar orrek eragiten dautse illargiari eta eta lurrari kanpoarantza, lurrera edo eguzkira ez jausteko.

Emen egindako sateliteak be toki orretara eltzen diranean, erakarpena eta igeseragilleak oreka, ekilibrioa daukeanean, antze geratzen dira biraka.

Jakituri aundia benetan mundugintza. Gu billatzen gabiltz!

Piztiak eta abereak baso beroetan: Elefantea

Afrika'ko jauna da elefantea eta bere etxean, beroaldiko basoetan ikusi bear dogu.

Pizti au begiko dogu. Igaro dan gizaldiko eiztari marfilzaleak olako narru-lodiak millaka ilten ebezan, baiña gaur obeto zainduta dagoz.

Elefantea gomutamen oneko piztia da eta egindako txarkeri areik orañdiño be aitzu barik daukoz eta orregaitik eun-bat urtekoa dan bere bizitza luzean zur eta erne ibiltzen da, beti taldeka, eta urte guztian egiten dauzan ibillaldiak janari mamintsuago ta aberatsagoaren billa egiten dauz. Izan be, janari gozo-zalea da.

Egunero 300-400 k. orri jaten dauz eta bidean tirri-tarra doanean, auznar egiten joaten da. Ura be asko eta sarritan bear izaten dau eta ba-daki zelan aurkitu, bere beko-agiñakaz (kolmilloakaz) lurrean zuloa egiten dau bear-izan ezker.

Gorputza ureztatzen, buztiten, be zalea da, eta ur-arkak egiten ditu orretarako.

Belarriak zoliak eta susmoa zurra daukaz, baiña begiak dauz makalak.

Gatza bear izaten dau eta gaitx egiten jako ori aurkitzea. Orretarako, aurkitu dauzan inurritegietako buztiña jaten dau. Baiña or aurkitzen dau bere zori txarra. Eztariak aurkitzen dabez elefantearen azarrenak eta bere billa datozenean, elefanteak gauzarik arrigarrienak egiten dauz: Taldeko elefanteen bat zauritzen danean, besteak ez dabe iñoz be bakarrik izten, beste guztiak inguratuko dabe eta askotan iñok jarraitu ezin izango dauan ariñeketan eroango dabe.

Elefanteen atzazalak goma-antzeko gaia dauke, orregaitik ez da entzuten euren oiñotsik.

Elefante bakoitxak sei edo zazpi tone aragi dauz, neurri orretan bere betagin edo kolmilloak sartu barik. Betagin edo kolmillo bakoitxak 60 k. inguru pixatzen dauz.

Elefanteak lo zutunik egiten dau, etzundu ezker jagitea gatx egiten jakolako, baiña etzundu be egiten da. Jan-ostean bere lotalditxua egin bear izaten dau beti. Illuna urreratzen danean, ba-doaz zugazpetik eta alde egiten dabenean, basoa itxita geratzen dala dirudi

OLAZAR 'tar MARTIN'ek

Elefantea marfillaren iturria.